

O'QUVCHILARNI O'QUV FAOLIYATI, BILIM VA KOMPETINSIYALARINI BAHOLASHNING TURLI USUL VA VOSITALARI.

*Shukurov Xursan Gadoyevich
Norova Intizor Haqberdiyevna
matematika fani o'qituvchilari,
BuxDTU akademik litseyi*

Annotatsiya: O'quvchilar kompetensiyalarini baholash usullari va vositalari ; Rasmiy va norasmiy, diagnostik va umumiy yondashuvga asoslangan baholash . Maqolada darsning zamonaviy usullari va texnologiyalari haqida ma'lumotlar berilgan.Zamonaviy usullarning mohiyati, darslarda turli usullarni qo'llanilishining ahamiyatli tomonlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Dars texnologiyalari ,usullari ,ta'lim, o'qitish,o'quv jarayoni

Dars jarayonlarida yangi pedagogic texnologiyalari va usullaridan foydalanish zamonaviy maktab ta'limining dolzarb muammosidir.Bugungi kunda barcha fanlar bo'yichahar bir o'qituvchi axborot- kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda da rsolib borishi zarur. Zamonaviy o'qituvchi sifatli ta'lim olish huquqlarini ta'minlash uchun yangi o'quv qurollari bilan ishlay olishi kerak. Hozirgi kunda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish maktabning zamonaviy talablariga javob beradi. Ta'lim texnologiyalari,masalan axborot -kom-munikatsiya texnologiyalari sababli yoshlarni kelajakdagi hayotida muvafaqqiyatli moslashish va o'zini o'zi anglashuchun asos bo'ladi. Zamonaviy o'quv jarayonida o'quvchilarning ijodiy qobliyatlarini rivojlantirishda o'z- o'zini rivojlantirish va tarbiyalash ko'nikmalarni shakillantirishga yordam beradigan yangi va samarali texnologiyalarni izlashsiz tassavur qilib bo'lmaydi. Umumiy ta'lim maktabining asosiy maqsadi o'qitishning turli usullaridan foydalangan holda shaxsning har tomonlama aqliy, axloqiy, vajismoniyrivojlanishigahissaqo'shishdir. O'qitishusulijudamurakkabtushunchadir. Hozirgi kunda bu muammo bilan shug'ullanuvchi olimlar pedagogic jarayonning mohiyatini umumiy tushinish va izohlashga kelishmagan. Bu muammoga yetarlicha e'tibor berilganiga qaramasdan, haligacha kamchiliklar mavjud. O'qitish usullaridan quyidagicha xulosani chiqarish mumkin

- 1.Har qanday yagona usul kerakli bo'lgan natijalarni to'liq ta'minlay olmaydi.
- 2.Yaxshi natijalarga faqat turli usullar bilan erishish mumkin.
- 3.Tizimni tashkil etuvchi bir- birini to'ldiruvchi usullarni qo'llash orqali eng katta yutuqqa erishish mumkin.

Har qanday usul o'quv jarayonida qo'llaniladi yoki turli harakatlar dasturli usullar mavjud (usullar faqatgina ta'limga tegishli emas). Aqliy mehnatni O'quv jarayoni bolada bilimga bo'lgan aqliy mehnatni uyg'otish lozim. Butun o'quv jarayonining muvaffaqiyati ko'p jihatdan qo'llaniladigan usullarni tanlashga bog'liq. Zamonaviy metodlar o'quvchilarning mustaqil bilim olish faoliyatiga, ularning bilim, ko'nikma va malakalarni egallash jarayonida bevosita va faol ishtirok etishga, ularni amalda qo'llashiga asoslanadi. O'zaro ta'sirning faol muhitini ta'minlovchi metod interaktiv (interfaol) deb ataladi. Barcha zamonaviy metodlar o'quvchilarni dars jarayonida faollashtiradi va bu o'z navbatida o'quvchilarning ta'limini yaxshi o'zlashtirishga olib keladi. O'qituvchilar tomonidan ko'plab metodik usullar, innovatsiyalar, darslarning turli shakllarini o'tkazishga innovatsion yondashuvlar ishlab chiqilgan. Jumladan:

- O'yin shakillari:
- Guruh bo'lib ishlash:
- Juftlik va individual ishlarni tashkil etish:
- O'quvchilarning mustaqil faoliyatini tashkil etish:
- Aniq vaziyatlarni yaratish, ularni tahlil qilish:

O'tkazish shakliga ko'ra, noan'anaviy darslarning quyidagi guruhlarini qo'llagan holda darslarni tashkil etishni tavsiya qilamiz:

1. O'quv materialini noan'anaviy tashkil etishga asoslangan darslar:
2. Muloqatning ommaviy shakllarini eslatuvchi darslar: matbuot anjumani, tartibga solinadigan muhokama, reportaj,
3. Musobaqa va o'yinlar ko'rinishidagi darslar: musobaqa, estafeta, rollo'yin, krossvord, viktorina;
4. Fantaziyaga asoslangan darslar: ertakdarsi, kutilmagan dars
5. Dars doirasida olib boriladigan sinfdan tashqari ishlarning an'anaviy shakllari: ertak, tekshiruv, spektakl;
6. Integratsiyalashgan darslar.

Ushbu usullardan foydalangan holda darslarni tashkil qilish o'qituvchilarga katta ma'suliyat yuklaydi. Chunki bu usullardan foydalanish uchun o'qituvchi tinmay mehnat qilishi lozim bo'ladi. Har bir turli usullardan foydalanish uchun turli tayyorgarlikni talab qiladi. Bu usullar o'quvchilarni nafaqat faollashtiradi, balki fanga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda fan yuzasidan bilimni chuqur egallashga olib keladi. Masalan:

- O'qitish sifatini yaxshilaydi;
- O'quv g'ayrati va muvaffaqiyati uchun motivatsiyani oshiradi;
- Dars vaqtini oqilona taqsimlashga imkon beradi;
- Materialni aniq tushuntirishga, uni qiziqarli qilishga yordam beradi;

-Darslarni yangi tarkib va atrofda dunyoga, o'quvchilarning qiziquvchanligiga ijodiy yondashuvini rivojlantiradi;

Ta'limda baholash — bu ta'limdagi turli darajadagi yutuqlar uchun standartlashtirilgan o'lchovlarni qo'llash jarayoni. Milliy o'quv dasturi asosidafanlarchiziqitartibdaemas, spiralsimontarzdao'qitiladi. Ya'ni mavzular takroriy emas, bir-birini mantiqan davom ettiruvchi hamda Soddadan murakkabga tomon yo'naltirilgan.

Milliy o'quv dasturi asosida baholash ta'limiy maqsadlarga qaydarajada erishganligini namoyish qilish imkonini beradi. Dastur bo'yicha farmativ va summativ baholashning chegaralari aniqlab berilgan.

Har bir nazorat turi qanday shaklda o'tkazilishidan qat'i nazar, besh ballik («5», «4», «3», «2», «1») usulda butun sonlar yordamida baholanadi.

-O'quvchilarning nazorat turlari bo'yicha olgan ballari hamda choraklik (yarim yillik) va yillik (yakuniy) baholari, shuningdek, yillik reyting ko'rsatkich ballari sinf jurnaliga qayd etiladi.

-O'quvchining choraklik (yarim yillik), yillik (yakuniy) baholari va yillik reyting ko'rsatkich ballari uning tabelida qayd etiladi.

Konsepsiya doirasida o'quvchilarning tanqidiy va ijodiy fikrlash, axborotni mustaqil izlash, tahlil qilish kompetensiyalari va malakalarining rivojlanishiga alohida urg'u berishni hisobga olgan holda, zamonaviy innovatsion iqtisodiyot talablariga javob beradigan umumta'lim dasturlari va yangi davlat ta'lim standartlarini joriy etish, o'quvchilarning bilim darajasini baholashda xalqaro PISA, TIMSS, PIRLS va boshqa dasturlarda doimiy ishtirok etish nazarda tutilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Podlasy I.P. "Pedagogika: 100 savol 100javob: darslik. Universitetlar uchun darslik: Vlado-press, 2004
2. <https://lex.uz/docs/-5013007>
3. Mirziyoyev Sh.M."Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz".Toshkent."O'zbekiston".2017.
4. ZimnyayaI.A..-M.: Педагогическая психология"Logos",2002.
5. Pedagogika. Munavvar tahriri ostida,-T:"O'qituvchi",1996.